

Zapomniany zięć sławnego teścia

Gabriel Firkowicz (1818–1869)*

Rzadko i zdawkowo opisywany zięć słynnego archeologa, postać o tragicznych losach, która w większości współczesnych źródeł wspominana jest z nieprawidłowo zakreślonymi datami życia i mylnie podawanymi faktami z życiorysu.

W wielu opracowaniach poświęconych postaci Abrahama Firkowicza (1787–1874), karaimskiego archeologa, badacza rękopisów i kolekcjonera, wspominany jest jego zięć Gabriel, noszący to samo nazwisko. Zajmował stanowisko *hazzana* zarówno w Trokach, jak i na Krymie. Posiadał nie tylko wykształcenie religijne, ale również świeckie, znał języki rosyjski, francuski i niemiecki. Przez wiele lat był bliskim współpracownikiem swego sławnego teścia, zarządzał jego finansami, towarzyszył mu w podróżach i brał udział w działaniach związanych z gromadzeniem rękopisów oraz badaniami epigraficznymi. Postać Gabriela niknie jednak w cieniu Abrahama, a wiadomości o nim są z reguły skąpe i rozproszone – nawet podstawowe dane z jego biografii podawane w różnych źródłach są sprzeczne i często niewiarygodne. Warto więc podjąć próbę weryfikacji głównych dat i funkcji pełnionych przez Gabriela Firkowicza.

Sprzeczne miejsce pochodzenia i daty życia

Przy niedostatku źródeł zwartych biografistyki dotyczącej Karaimów, często wykorzystywaną pozycją jest *Караймский биографический словарь* (*Karaimski Słownik Biograficzny*) opracowany przez Borysa Eliaszewicza (1881–1971). Ten wydany w 1993 r. owoc blisko pół wieku poszukiwań zawiera ponad czterysta biogramów, w tym niezbyt obszerną notę poświęconą bohaterowi niniejszego artykułu. W jej pierwszej części czytamy:

Il. 1. Wizerunek Gabriela Firkowicza i jego żony Mitki. Fragment grafiki z pracy: T. de Pauly, *Description ethnographique des peuples de la Russie*, Sankt Petersburg 1862. Źródło: Library of Congress, <https://www.loc.gov/>

* Artykuł jest skróconą wersją tekstu pt. *Kilka uwag na temat danych biograficznych Gabriela Firkowicza* opublikowanego w „Przeglądzie Religioznawczym” 2022, nr 3, s. 133–144.

Dane z biografii Gabriela Firkowicza wg współczesnych źródeł

Autor	Tytuł	Data wydania	Rok urodzenia G. Firkowicza	Data zgonu G. Firkowicza	Miejsce urodzenia G. Firkowicza
1	Ельяшевич, Б.С. <i>Караимский биографический словарь...</i>	1993	1804–1805	1864	Z łuckich Karaimów
2	Белый, О.Б. <i>Новые материалы к биографии Соломона Бейма</i>	2003	1805	nieznana	Łuck
3	Кизилов, М., Щеголева, Т. <i>Осень караимского патриарха...</i>	2003	—	—	Z łuckich Karaimów
4	red. Сарач, М.С. <i>Караимская народная энциклопедия, т. 6</i>	2007	1805	1864	Łucki Karaim
5	Gąsiorowski, S. <i>Karaimi w Koronie i na Litwie w XV-XVIII wieku</i>	2008, 2020	1805	1864	Troki
6	Гаммал, М.И. <i>«Зикарон ле-дор ахарон» Гавриила Фирковича, или...</i>	2011	ok. 1804	1869–1870	Troki
7	Walfish, B.D., Kizilov, M. <i>Bibliographia Karaitica...</i>	2011	—	1864	—
8	Вихнович, В.Л. <i>Караим Авраам Фиркович...</i>	2012	1805	—	—
9	Akhiezer, G. <i>Historical Consciousness...</i>	2017	1805	—	Łuck
10	Ельяшевич, В.А., Шайтанов, С.И. <i>Лувах газзаним – Список Газзанов. Известия Духовного...</i>	2017	—	1869/70	—
11	Grishchenko, A., Shapira, D. <i>The Trilingual Prayer Copied by Avraham Firkowicz...</i>	2021	1805	1869	Wilno
12	Za: Вихнович, В.Л., 2012 Wikipedia (https://ru.wikipedia.org/wiki/Фиркович,_Гавриил_Семёнович , dostęp: 15.03.2022)	2022	1805	1869/1970	Troki

*Gabriel (Siemionowicz) Firkowicz zmarł w roku 1864 w wieku około 60 lat; ukończył midrasz [karaimska szkoła religijna – przyp. A.J.D.] i gimnazjum; uczoney i nauczyciel, dobrze znający oprócz przedmiotów karaimskich również język i literaturę rosyjską; z łuckich Karaimów; F. początkowo pełnił funkcję melameda [nauczyciela religii – przyp. A.J.D.], następnie od 1840 także starszego hazzana w Symferopolu; w ostatnich latach życia był starszym hazzanem w Trokach; F. był zięciem sławnego archeologa-hebraisty A.S. Firkowicza, któremu pomagał w jego pracach (...).**

W tym miejscu należy zatrzymać się i przyjrzeć informacjom dotyczącym dat życia i miejsca urodzenia Gabriela Firkowicza, które później wielokrotnie były powtarzane w różnych publikacjach. W świetle powyższej noty miałby on przyjść na świat około roku 1804 lub 1805, umrzeć w 1864 r., a pochodzić z Łucka. W większości źródeł jako datę jego urodzenia znaleźć

można właśnie rok 1805. Ten też rok podaje rosyjskojęzyczna Wikipedia w haśle dotyczącym Gabriela Firkowicza.

Ze sprzecznymi danymi mamy do czynienia w wypadku miejsca urodzenia Gabriela Firkowicza. Zapis: „z łuckich Karaimów” w nocie biograficznej pióra Borysa Eliaszewicza jest przez niektórych autorów interpretowany dosłownie – według nich Gabriel Firkowicz pochodził z Łucka. Nie bez znaczenia jest zapewne również fakt, że jest on niekiedy uważany za bliźkiego krewnego swego teścia, który rzeczywiście był łuckim Karaimem, choć nie ma pewności, czy Abraham urodził się w samym Łucku, czy w jednej z okolicznych wsi, gdzie jego ojciec arendował karczmy.

Podany przez Borysa Eliaszewicza rok 1864 jako data zgonu Firkowicza pojawia się również w kilku późniejszych źródłach. Inny czas śmierci przyjął natomiast Maksim Gamał w artykule „Зикарон ле-дор ахарон” Гавриила Фирковича, или литературные последствия одного банкротства („Wspomnienia dla następnego pokolenia” Gabriela Firkowicza, czyli literackie konsekwencje jednego bankructwa, Moskwa 2011), omawiając szczegółowo pozostawiony przez Gabriela Firkowicza diariusz wydany drukiem w formie książkowej

* Tłumaczenie z jęz. rosyjskiego – A.J.D.

w roku 1871. Zapiski obejmujące okres od 30 października 1868 r. do 21 maja 1869 r. oraz kilka listów do teścia, Abrahama Firkowicza, ze sprawozdaniami finansowymi wskazują wg Gammała na przybliżoną datę śmierci Gabriela od połowy roku 1869 do początku 1870.

Tropem dawnych dokumentów

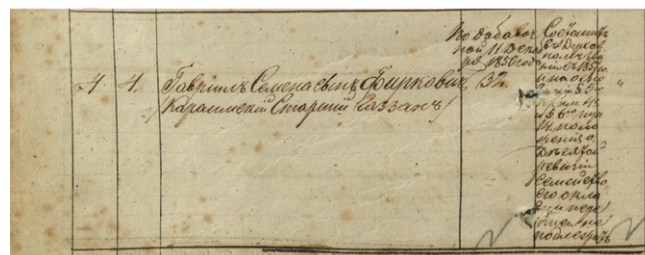
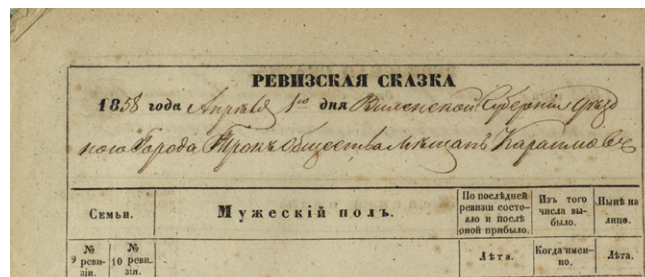
Jak więc w rzeczywistości ma się sprawa dat życia i miejsca pochodzenia Gabriela Firkowicza? Odpowiedzi na to pytanie dostarczają stare dokumenty. Sporządzone w XVIII i XIX w. spisy ludności karaïmskiej Trok, rejestry metrykalne i inne dawne wydawnictwa zawierają informacje dotyczące zarówno jego samego, jak i wcześniejszych pokoleń rodziny Firkowiczów.

Zacznijmy od dokładnej daty śmierci. Wszelkie wątpliwości rozwiewa zapis archiwalny w księdze zgonów gminy karaïmskiej w Trokach, w której znajdujemy notatkę, iż 27 maja 1869 r. w miasteczku Błagoła w guberni moskiewskiej zmarł nagle starszy hazzan z Trok Gabriel Firkowicz, syn Szymona, i został pochowany na miejscowym cmentarzu. Zmarły owdowił Emilię, córkę Abrahama z Firkowiczów.

We wspomnianej księdze zgonów odnotowano też wiek zmarłego – 51 lat. Pozwala to określić w przybliżeniu datę urodzin Gabriela Firkowicza na rok 1818, a więc dużo później niż wskazują dane z noty biograficznej Borysa Eliaszewicza, powtarzane następnie przez innych autorów. Data ta znajduje potwierdzenie w archiwalnym spisie ludności Trok, tzw. rewizyjnej skazce z 1 kwietnia 1858 roku. Wykazano tam, iż Gabriel Firkowicz, syn Szymona, starszy hazzan karaïmski, podczas poprzedniego spisu z roku 1850 miał lat 32, co rozwiewa wszelkie wątpliwości i potwierdza 1818 r. jako datę urodzenia. Choć w notatce zaznaczono, iż obecnie, jako pełniący funkcję duchowną, nie podlega wraz z rodziną spisowi oraz podatkowi pogłównemu, to w tej samej pozycji w tzw. części żeńskiej ujęte zostały jego matka Anna (lat 82) oraz żona Miłka, córka Abrahama.

Także dane z wcześniejszego spisu potwierdzają, iż Gabriel Firkowicz przyszedł na świat w 1818 roku. Oto bowiem w skazce z 1834 r. odnotowano rodzinę Szymona (Symona) Firkowicza, duchownego, syna Zoracha (Zaracha) lat 79, wraz z jego synem Gabrielem, który ma 16 lat, a także żoną Anną (lat 60) i dwiema córkami: 18-letnią Deborą i 14-letnią Basią.

Wcześniejsze spisy z lat 1811, 1795 oraz 1765 pozwalają poznać bliżej rodzinę Gabriela Firkowicza. Jego ojciec Symon, syn Zoracha, urodził się w 1754 lub 1755 r. i był dwukrotnie żonaty. Z Nichamą, córką Daniela, urodzoną w 1764 r. dochował się czterech córek: Miłki (ur. 1794 r.), Szełomity (ok. 1796 r.), Zuzanny (1799 r.) i Ciwiji (1803 r.). Drugi związek Symon zawarł z Anną, córką Chaima, urodzoną w 1774 lub 1776 roku. Z tego małżeństwa na świat przyszli Debora (1816 r.), Gabriel (1818 r.) oraz Basia (1820 r.).

Il. 2. Zapis w spisie rewizyjnym z 1858 r. dotyczący starszego hazzana Gabriela Firkowicza, syna Siemiona

O ile rok urodzenia Symona znamy jedynie z dokładnością do dwóch lat, to daty życia jego syna nie budzą już żadnych wątpliwości i możemy je dokładnie określić na lata 1818–1869. Miejsce pochodzenia Gabriela Firkowicza w świetle wspomnianych wyżej dokumentów archiwalnych również nie budzi wątpliwości. Wynika z nich niezbicie, że zarówno on, jak i jego ojciec Symon oraz dziad Zarach mieszkali w Trokach. Natomiast ojciec Zaracha, a pradziad Gabriela, Simcha noszący przydomek Firko większość część życia spędził w Kukizowie, o czym w poprzednim numerze „Awazymyz” pisała Anna Sulimowicz-Keruth (s. 14–19).

Hazzan i nauczyciel – Sewastopol czy Symferopol

W podawanych w różnych źródłach datach i miejscach sprawowania posługi hazzanów przez Gabriela Firkowicza również znajdujemy rozbieżności i nieścisłości. W *Spisie Hazzanów* autorstwa Wiaczesława Eliaszewicza i Siergieja Szajtanowa opublikowanym w numerze 24/2017 pisma „Известия Духовного управления караимов Республики Крым” wskazano lata 1838–1840 jako, jak zastrzegają autorzy, domniemany okres pełnienia przezeń funkcji starszego hazzana w Symferopolu. Powołują się przy tym na wspomniany na wstępie biogram w *Karaïmskim Słowniku Biograficznym* opracowanym przez Borysa Eliaszewicza. Zauważyć jednak należy, że ten nie określił takiego zakresu dat, a jedynie podał rok 1840, w którym Gabriel Firkowicz miał rozpocząć posługę starszego hazzana w Symferopolu.

Tymczasem w roku 1838 Gabriel Firkowicz był wciąż jeszcze nauczycielem i hazzanem w Trokach. Jego nazwisko obok trzech innych z gmin Litwy figuruje na liście subskrybentów

działa Abrahama Firkowicza *Sefer masa u-meriva (Księga Massa i Meriba)*, gdzie zapisano: „Ribbi Gabriel oświecony, hazzan, nauczyciel, niech nasza Opoka błogosławi go i chroni, Firkowicz”*. Co ciekawe, choć nazwisko zostało podane jako ostatnie, wyróżniono je większym stopniem czcionki. Powodem nie był zapewne status majątkowy, gdyż na pierwszym miejscu widniejącej zapisane mniejszą czcionką nazwisko Abrahama Ławreckiego, syna Jakuba, pochodzącego z zamożnej rodziny. Wyjaśnienia należy być może szukać w związkach Gabriela z osobą autora dzieła, już wtedy zapewne bliskich, choć w roku 1838 nie był on jeszcze zięciem Abrahama Firkowicza.

Związek małżeński z Miłką, córką Abrahama, zawarł Gabriel w roku 1840, gdy przebywał już na Krymie. Wizerunki tych trojga ma przedstawiać znany, wielokrotnie powielany rysunek autorstwa C. Huhna, reprodukowany m.in. w „Myśli Karaimskiej”, a także w poprzednim zeszycie „Awazymyz” na stronie 18.

Gabriel Firkowicz sprawował funkcję hazzana w Sewastopolu, gdzie stanowisko to miał objąć po swoim teściu. Zakreślenie dat owej posługi następcza pewne trudności. Nieco światła na ten okres rzuca dokładne przejrzanie kolejnych edycji *Kalendarza Noworosyjskiego* z okresu 1840–1850. Odnajdujemy tam Gabriela Firkowicza jako sewastopolskiego hazzana w latach 1842–1844, a później w roku 1846 jako zatrudnionego w eupatoryjskich szkołach karaimskich, gdzie w zajmował stanowisko nauczyciela języka. *Kalendarz* za lata 1848–1850 w wykazie hazzanów w ogóle nie uwzględnia Sewastopola, zaś po roku 1846 Gabriel Firkowicz nie pojawia się również w spisie nauczycieli. Skądinąd wiadomo, że już od roku 1844 uczył on języka rosyjskiego karaimskich uczniów w Eupatorii, co potwierdzają dokumenty archiwalne. Tak więc informacje zamieszczane w kolejnych wydaniach *Kalendarza* należy traktować ostrożnie. Dodać tu należy, że na początku dekady, w latach 1840 i 1841, w przeciwieństwie do lat następnych, w wydawnictwie tym nie zamieszczano wykazu hazzanów w poszczególnych miastach, ograniczając się jedynie do wymienienia osoby hachama eupatoryjskiego, Hadży Simy Babowicza. Nie wykluczałoby to przypuszczenia, że Gabriel Firkowicz mógł już wtedy sprawować funkcję hazzana w Sewastopolu lub Symferopolu.

Inny jednak wniosek płynie z listy subskrybentów przekładu Tanachu wydanego w czterech tomach przez Mordechaja Triszkana w Eupatorii w roku 1841. Gabriel Firkowicz figuruje tam na dziewiątej pozycji wśród trzydziestu osób z Ak Jaru (Sewastopola) zapisanych na to wydawnictwo. Czytamy tam: „Szanowny pan ribbi Gabriel oświecony (*ha-maskil*) syn szanownego pana ribbi Simchy hachama hazzana Firkowicza błogosławionej pamięci”. Z przytoczonego fragmentu wyciągnąć można kilka wniosków. Po pierwsze, w roku 1841 Gabriel był mieszkańcem Sewastopola, a nie Symferopola. Po drugie,

znajdujemy tu potwierdzenie jego religijnego wykształcenia, a użycie tytułu *ha-maskil* może wskazywać również na pobieranie nauk świeckich. To pierwsze predestynowało do funkcji hazańskiej, to drugie – do wypełniania roli nauczyciela języka rosyjskiego, czym zajmował się w latach 1844–1846. Gabriel, w przeciwieństwie do swojego ojca, nie jest tu tytułowany hazzanem, a więc nie mógł pełnić tej funkcji ani w Sewastopolu, ani w Symferopolu w latach 1840–1841.

Ten krótki zapis przynosi także kilka informacji na temat ojca Gabriela. Wskazuje, że Symon nosił biblijne imię Simcha, to samo, co jego domniemany dziadek, Simcha syn Mojżesza Firkowicza z Kuzizowa. Użycie formuły błogosławieństwa wskazuje, że w 1841 r. nie było go już wśród żywych, co nie dziwi, zważywszy, że według przytoczonej wyżej rewizji w 1834 r. liczył sobie lat 79. Tytuł hachama (mędrca) jest w tym wypadku jedynie epitetem grzecznościowym związanym z jego wiedzą i pozycją, jaką zajmował w społeczności karaimskiej, natomiast tytuł hazzana odnosi się do jego rzeczywistej funkcji. Jako prowadzący modlitwy Simcha Firkowicz, syn błp. ribbiego Zaracha, wymieniony jest wśród sygnatariuszy sporządzonego w Trokach w 1830 r. zbioru zasad moralno-etycznych. Warto w tym miejscu wspomnieć, że jego ojciec, dziadek Gabriela, Zarach Symonowicz, odnotowany jest jako starszy gminy trockiej w roku 1750 oraz jej syndyk (reprezentant gminy) w roku 1754. Funkcję starszego gminy pełnił też brat Zaracha, Ezreasz, co odnotowano w rejestrze z 1765 roku.

Д. НОВОУРЧЕСКИХЪ ИСПОВѢДАНІЙ.

а) КАРАИМСКАГО.

Тавричеській и Одеській Гахамъ: Хаджи Сима Бобовичъ. Газаны: Въ Евпаторіи: испр. долж. старшихъ: Ааронъ Алтыока; Давидъ Кокисови, испр. долж. младшаго: Авраамъ Кефели, шамашъ: Ильяго Аслановъ, Моше Тохтамышъ; — Бакчисаръ и Чофуть-Кале: старшій: Шелеме Бемъ, младшій: Давидъ Болекъ, шамашъ: Моше Апакай; — Одессъ: Авраамъ Давидовичъ Бемъ, шамашъ: Шелеме Мошевичъ Телалъ; — Череповъ: старшій: Давидъ Бутукъ, младшій: Бераха Сосаке, шамашъ: Юсифъ Бабоджанъ; — Севастополь: Аронъ Казасъ, шамашъ: Исаакъ Коздыли; — Феодосіи: Псаакъ Шамуйловичъ, Шамашъ: Псаакъ Кефели; — Херсонъ: Шемарья Фуки; — Симферополь: Шамуль Кефели. Учителя при Евпаторійскихъ караим. училищахъ: Главный блюстителъ: Тавричеській и Одеській Гахамъ (см. выше). Надзиратель и учитель: Авраамъ Юсуфовичъ Луцкій. Глав. учитель: Авраамъ Самойловичъ Фирковичъ. Учителя: Мордахъ Юсифовичъ Султанскій, Ааронъ Алтыока, Ильяго Туршу, Авраамъ Котлома, Іаковъ Фирковичъ, Авраамъ Кефели. Смотрители: Шелеме Туршу, Бабакай Тутуръ. Учителя Русскаго языка: Гавриль Фирковичъ, Иванъ Николаевичъ Кембелъ.

Il. 3. Funkcje sprawowane przez Gabriela Firkowicza znajdujemy w części dotyczącej innych wyznań. *Новоросійскій Календарь на 1846 год.*

Na Litwie wraz z teściem

Zawierucha wojny krymskiej (1853–1856) sprawiła, że Gabriel Firkowicz wraz ze swym sławnym teściem zamieszkali na Litwie. Działali tutaj również na polu naukowym. W 1856 r. Gabriel

* Tłumaczenia z języka hebrajskiego dzięki uprzejmości Anny Sulimowicz-Keruth.

został przyjęty do grona członków-współpracowników Muzeum Starożytności przy Komisji Archeologicznej w Wilnie wraz z m.in. Władysławem Syrokomlą i Antonim-Edwardem Odyńcem. Fakt ten odnotował zarówno „Kurjer Warszawski”, jak i wydawane w Paryżu „Wiadomości Polskie”.

W starych dokumentach znajdujemy potwierdzenie informacji, podanej przez Borysa Eliaszewicza w jego słowniku biograficznym, iż zięć Abrahama Firkowicza w ostatnich latach życia był starszym hazzanem w Trokach. Wpis w rewizyjnej skazce z 1858 r. ujawnia, że Gabriel rozpoczął tę posługę w 1857 r., natomiast *Księga pamiątkowa Guberni Wileńskiej* na rok 1866 podaje nawet datę dzienną tego wydarzenia: starszym hazzanem w Trokach jest Gawrił Siemionowicz Firkowicz od 5 listopada 1857 roku.

Skorygowane dane

Na podstawie powyższych danych można określić, kiedy i jakie funkcje pełnił Gabriel Firkowicz. Dostyc wczesnie rozpoczął pracę jako nauczyciel religii, a mając lat dwadzieścia (1838 r.) był już hazzanem w Trokach. Wkrótce wyjechał na Krym, gdzie po poślubieniu w roku 1840 Miłki, córki Abrahama Firkowicza, został powołany na starszego hazzana w Sewastopolu (1842–1844). Podanej przez Borysa Eliaszewicza informacji o sprawowaniu przezeń przywództwa duchowego gminy w Symferopolu nie sposób na chwilę obecną zweryfikować, być może nastąpiło tu pomylenie miasta, w którym posługa była sprawowana, jako że Eliaszewicz nie wspomina o Sewastopolu, gdzie Gabriel Firkowicz hazzanem był bez wątplenia. Również na Krymie w Eupatorii pełnił obowiązki nauczyciela języka rosyjskiego przy szkole karaimskiej (1844–1846). Po wojnie krymskiej, którą wraz z teściem spędził na Litwie, od roku 1857 sprawował funkcję starszego hazzana w Trokach i jako trocki hazzan zmarł nagle w guberni moskiewskiej podczas podróży w 1869 roku.

Świadectwo tragicznego losu

Warto w tym miejscu nadmienić, że wspomniany wyżej dziennik Gabriela Firkowicza omówiony przez Maksima Gammala stanowi interesujące studium niepowodzeń i moralnych rozterek autora, który, jak można sądzić, bardzo niefortunnie inwestował środki swego teścia, przez co ściągnął na swą głowę szereg nieszczęść. Ze skąpej faktografii dziennika i załączonych do niego listów wynika, iż autor pierwotnie został oszukany przez angielską firmę, która po stworzeniu w Rosji piramidy finansowej, zniknęła z rynku. Następnie dokonał inwestycji w hutę miedzi na Uralu, co okazało się ostateczną katastrofą, gdyż po przegranym procesie cywilnym doprowadziło to do czasowego uwięzienia Firkowicza w Jekaterynburgu z powodu wysokich długów.

Diariusz składa się z krótkich, oszczędnych zapisów dotyczących faktycznych wydarzeń będących udziałem autora, a także jego komentarzy przybierających postać modlitw do Stwórcy w formie rozbudowanych lamentacji, w których boleje nad

swymi czynami i tragicznym losem, ostrzegając jednocześnie innych przed takim postępowaniem. Podtytuł dziennika rozpoczyna się od słów: „Przeostroga dla następnego pokolenia...”.

Gabriel Firkowicz był reprezentantem pokolenia, które zderzyło się z ogromem zmian, jakich doznawała społeczność Karaimów na tle przemian będących udziałem całej Rosji w połowie XIX wieku. Z jednej strony zrównanie w prawach z chrześcijanami dawało szereg przywilejów, w tym m.in. swobodę przemieszczania i osiedlania się, a także działalności handlowej i produkcyjnej. Z drugiej – pojawiło się oszołomienie błyskawicznym rozwojem wielu gałęzi przemysłu stwarzającym nowe możliwości intratnych inwestycji, ale też i nowe zagrożenia. Choć Gabriel Firkowicz był reprezentantem pierwszego pokolenia, które obok nauk religijnych odbierało też wykształcenie świeckie, to w tym nowym świecie nie ustrzegł się błędów prowadzących do tragedii.

Ciekawą postacią jest redaktor pośmiertnej edycji dziennika, Józef Kapłanowski (1828–1894), syn Jozafata, karaimskiego uczonego i poety. Rok po opublikowaniu pamiętnika Firkowicza ten jego pochodzący ze znamienitego rodu krajan, założył w 1869 r. pierwszego zakładu fotograficznego w Trokach, przeniósł się do Warszawy, gdzie przez osiemnaście lat był aktywnym kupcem, przedsiębiorcą i fabrykantem w branży tytoniowej, jednym z fundatorów Cmentarza Karaimskiego w stolicy, o czym pisaliśmy na łamach „Awazymyz” (A.J. Dubiński, 66–67/2020, s. 4–9).

Gabriel Firkowicz jest postacią stosunkowo mało znaną, często pomijaną lub wspominaną zdawkowo, nierzadko z podawanymi błędnymi danymi i z reguły wyłącznie w kontekście swoich związków z Abrahamem Firkowiczem. Jak zaświadczać dokumenty, pochodził z religijnej rodziny, której członkowie byli hazzanami, wchodził w skład starszyny gminy, pełnili ważne funkcje w społeczności trockich Karaimów. Sam również przez wiele lat był nauczycielem i pełnił posługę hazzanów zarówno w Trokach, jak i na Krymie. Na polu naukowym nie ograniczał się jedynie do współpracy z Abrahamem Firkowiczem, a był aktywny również samodzielnie. Jego rola jako prawej ręki sławnego teścia i zarządzającego rodzinnymi finansami zasługuje na osobne omówienie. Nieco światła na tragizm tej postaci rzuca wspomniany diariusz. Można przypuszczać, że niefortunne decyzje finansowe, które doprowadziły do bankructwa i być może w konsekwencji także do przedwczesnej śmierci, spowodowały, że postać Gabriela Firkowicza, okrywony się infamią wśród siebie współczesnych, odsunięta została w cień zapomnienia. Warto o nim pamiętać, znając prawidłowe daty i fakty z jego życiorysu. ■

Adam J. Dubiński